

राष्ट्रीयसंस्कृतसंस्थानम्
आचार्य- द्वितीयवर्षे चतुर्थसत्रार्द्धः (वेदः) (तृतीयपत्रम्)
 जैमिनीयन्यायमालायाः 3-4 अध्यायौ, पिङ्गलविरचितं छन्दःशास्त्रं 1-2 अध्यायौ

प्रश्नकोषः

लघूत्तरीयप्रश्नोत्तराणि –

1. जैमिनीयन्यायमालायाः कर्ता कः ?
श्रीमाधवाचार्यः ।
2. दर्शपूर्णमासयागस्य फलं किम् ?
स्वर्गः । दर्शपूर्णमासेन स्वर्गकामो यजेत इति विधिवाक्यम् ।
3. सान्नाय्यं नाम किम् ?
दधिपयसोः नाम सान्नाय्यमिति ।
4. छन्दःसूत्रं केन विरचितम् ?
पिङ्गलाचार्येण विरचितम् ।
5. वागीशाद्याः इति श्लोकेन कस्य स्तुतिः कृता ?
भगवतः गणेशस्य स्तुतिः कृता ।
6. न्यायमालायाः तृतीयाध्याये कति पादाः सन्ति ?
अष्टौ पादाः सन्ति ।
7. अथर्ववेदस्य ब्राह्मणं किम् ?
गोपथब्राह्मणम् ।
8. अपूर्वसिद्धान्तः कस्मिन् शास्त्रे वर्तते ?
पूर्वमीमांसाशास्त्रे अपूर्वसिद्धान्तः वर्तते ।
9. मीमांसाशास्त्रस्य प्रवर्तकः कः ?
महर्षिः जैमिनिः ।
10. जैमिनीयशाखा कस्य वेदस्य भवति ?
सामवेदस्य भवति ।
11. शाबरभाष्यं कस्य ग्रन्थस्य भवति ?
महर्षिजैमिनिप्रणीतस्य मीमांसासूत्रस्य भवति ।
12. मीमांसासूत्रे धर्मस्य लक्षणं किमुक्तम् ?
चोदनालक्षणोऽर्थो धर्मः इत्युक्तम् ।
13. आस्तिकदर्शनानि कति भवन्ति ?
आस्तिकदर्शनानि षट् भवन्ति ।

14. न्यायमालायां कति न्यायानां सङ्ग्रहः विहितः ?
एकसहस्रन्यायानां सङ्ग्रहः विहितः ।
15. यजुर्वेदेन सम्बद्धः ऋत्विक् कः ?
अध्वर्युः ।
16. दैवी गायत्र्यां कति अक्षराणि भवन्ति ?
एकं अक्षरं भवति ।
17. दर्शपूर्णमासयागाख्यं कर्म नित्यमुत नैमित्तिकम् ?
नित्यं कर्म भवति ।
18. शम्या नाम किम् ?
इष्टियज्ञेषु प्रयुज्यमानं खदिरकाष्ठनिर्मितं पात्रम् ।
19. मीमांसासूत्रस्य भाष्यकारः कः ?
शबरस्वामी ।
20. भाट्टमतं कस्मिन् शास्त्रे वर्तते ?
पूर्वमीमांसास्त्रे वर्तते ।
21. द्वादशलक्षणी इति नाम्ना किं शास्त्रं व्यवहियते ?
पूर्वमीमांसाशास्त्रम् ।
22. प्रभाकरमतस्य अपरं नाम किम् ?
गुरुमतमिति अपरं नाम ।
23. 'चोदना लक्षणोऽर्थो धर्मः' इति वाक्यं कस्मिन् शास्त्रे वर्तते ?
मीमांसाशास्त्रे वर्तते ।
24. माधवाचार्यस्य पितुः नाम किम् ?
श्रीमायणः इति नाम ।
25. दश यज्ञायुधानां नामानि लिखत ।
स्फ्यः, कपालानि, अग्निहोत्रहवणी, सूर्प, कृष्णाजिनं, शम्या, उलूखलं, मुसलं, दृषत्, उपला च
26. वागीशाद्याः सुमनसः..... इति मङ्गलपद्यं पूरयत ।
वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युः तं नमामि गजाननम् ॥ इति ।
27. एकाक्षरीगायत्र्याः नाम किम् ?
दैवी गायत्री इति नाम ।
28. दशापवित्रं नाम किम् ?
दशापवित्रं नाम सोमपावनार्थमुपयुज्यमानः अल्पः वासः खण्डः ।
29. वेदस्य पर्यायपदानि लिखत ।
श्रुतिः, आगमः, निगमः, सामान्यायः, छन्दः इत्यादिः ।

30. बुक्कमहीपतिः कस्य राज्यस्य राजा आसीत् ?
विजयनगरराज्यस्य राजा आसीत् ।
31. वाजपेययागे यूपस्य परिमाणं कियत् भवति ?
सप्तदशारत्नपरिमाणं भवति ।
32. आसुरीगायत्र्यां कति अक्षराणि सन्ति ?
पञ्चदशाक्षराणि भवन्ति ।
33. आस्तिकदर्शनानां नामानि लिखत ।
न्याय-वैशेषिक-मीमांसा-साङ्ख्य-योग-वेदान्तानि षट् आस्तिकदर्शनानि ।
34. कतिपय ब्राह्मणग्रन्थानां नामानि लिखत ।
शतपथब्राह्मणं, तैत्तिरीयब्राह्मणं, गोपथब्राह्मणम्, ऐतरेयब्राह्मणमित्यादीनि ।
35. आग्नीध्रः कस्मिन् यागे भवति ?
श्रौतयागेषु इष्टिपशुसोमेषु आग्नीध्रनामकः ऋत्विक् भवति ।
36. मीमांसाशास्त्रस्य प्रथमं सूत्रं लिखत ।
अथाऽतो धर्मजिज्ञासा इति ।
37. आहवनीयाग्निः कस्यां दिशि भवति ?
पूर्वस्यां दिशि भवति ।
38. छन्दःशास्त्रानुसारम् एकस्मिन् गणे कति अक्षराणि भवन्ति ?
त्रीणि अक्षराणि भवन्ति ।
39. माध्यन्दिनशाखा केन वेदेन सम्बद्धा ?
शुक्लयजुर्वेदेन सम्बद्धा ।
40. माधवाचार्यस्य परिपालकः राजा कः आसीत् ?
वीरबुक्कमहीपतिः आसीत् ।
41. न्यायमालायाः मङ्गलश्लोकं लिखत ।
वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युः तं नमामि गजाननम् ॥ इति ।
42. शुक्लयजुर्वेदब्राह्मणे कति अध्यायाः सन्ति ?
शतम् अध्यायाः सन्ति ।
43. कतिपय श्रौतयागानां नामानि लिखत ।
दर्शपूर्णमासयागः, अग्निष्टोमः, सौत्रामणिः, वाजपेयः, राजसूयः, अश्वमेधश्चेत्यादियागाः ।
44. ग्रहनामकपात्रस्य उपयोगः कस्मिन् यागे भवति ?
सोमयागे भवति । अनेन सोमरसः गृह्यते ।
45. मुखत्वेन वेदस्य किमङ्गमुपमीयते ?
व्याकरणम् । मुखं व्याकरणं स्मृतम् ।

46. कठशाखा कस्य वेदस्य भवति ?
कृष्णयजुर्वेदस्य भवति ।
47. दर्शपूर्णमासे हविष्कृत् कः ?
आग्नीध्रनामकः ऋत्विक् अथवा यजमानपत्नी ।
48. 'अग्नीन् विहर' इति प्रैषं कस्मै दियते ?
आग्नीध्रनामकाय ऋत्विजे दीयते ।
49. ऐद्राग्नं हविः कति कपालात्मकं भवति ?
एकादशकपालात्मकं हविः भवति ।
50. माधवाचार्यः कस्य प्रदेशस्य अभिजनः आसीत् ?
कर्णाटकप्रदेशस्य अभिजनः आसीत् ।
51. अग्नेः कति कपालात्मकः पुरोडाशः विहितः ?
अष्टाकपालः पुरोडाशः विहितः । आग्नेयोऽष्टाकपालः इति ।
52. कतिपय वैदिकछन्दसां नामानि लिखत ।
दैवी गायत्री, आसुरी गायत्री, त्रिष्टुप्, पादनिचृदित्यादि छन्दांसि ।
53. विनियोगविधेः सहकारिभूतानि षट् प्रमाणानि कानि ?
श्रुति-लिङ्ग-वाक्य-प्रकरण-स्थान-समाख्यारूपाणि षट् प्रमाणानि भवन्ति ।
54. मीमांसा शब्दस्य कोऽर्थः ?
'मान विचारे' इति धातोः निष्पन्नः शब्दः मीमांसाशब्दः । विचारापूर्वकतत्त्वनिर्णयः । कर्म-ब्रह्मभेदेन स च विचारः द्विविधः । जैमिनिमुनिना प्रवर्तितं कर्मकाण्डविषयसंशयनिवारकम् पूर्वमीमांसाशास्त्रम् । अपरं च ब्रह्मविषयसंशयनिवारकं वेदान्तशास्त्रम् ।
55. मीमांसाशास्त्रे कति मतानि सन्ति ?
कुमारिलभट्टस्य भाट्टमतं, प्रभाकरमिश्रस्य गुरुमतम्, तृतीयं मुरारिमिश्रस्य मतमिति त्रीणि मतानि प्रसिद्धानि सन्ति ।
56. मीमांसा मते कति प्रमाणानि आचार्यैः अङ्गीकृतानि सन्ति ?
प्रत्यक्षम्, अनुमानम्, उपमानम्, शब्दः, अर्थापत्तिः, अनुपलब्धिः, अभावश्चेति षट् प्रमाणानि अङ्गीकृतानि ।
57. छन्दःशास्त्रस्य प्रथमं सूत्रं किम् ?
धीश्रीस्त्री म् ॥ इति ।
58. गायत्र्यां एकस्मिन् पादे कति अक्षराणि भवन्ति ?
अष्टौ अक्षराणि भवन्ति ।
59. छन्दःशास्त्रे द्वितीयाध्यायस्य प्रथमं सूत्रं किम् ?
छन्दः ॥ इति ।

60. छन्दःशास्त्रे द्वितीयाध्याये कति सूत्राणि सन्ति ?
षोडश सूत्राणि सन्ति ।
61. श्रीहलायुधभट्टप्रणीतायाः छन्दःसूत्रवृत्तेः नाम किम् ?
श्रीहलायुधभट्टेन प्रणीतायाः वृत्तेः मृतसञ्जीवनी इति नाम ।
62. माधवाचार्यस्य कनिष्ठभ्रातुः नाम किम् ?
द्वौ भ्रातरौ आस्ताम् । सायणाचार्यः इति भोगनाथः इति च ।
63. छन्दःशास्त्रे प्रथमाध्याये कति सूत्राणि सन्ति ?
पञ्चदश सूत्राणि सन्ति ।
64. वेदाङ्गानि कति सन्ति ?
षट् वेदाङ्गानि सन्ति ।
65. सप्तसोमसंस्थानां नामानि लिखत ?
अग्निष्टोमः, अत्यग्निष्टोमः, उक्थ्यः, षोडशी, अतिरात्रः, असोर्यामः, वाजपेयश्चेति ।
66. माधवाचार्यस्य पितुः/ मातुः नाम किम् ?
पितुः नाम श्रीमायणः, मातुः नाम श्रीमती ।
67. प्राजापत्या गायत्री इत्यत्र कति अक्षराणि भवन्ति ?
अष्टौ अक्षराणि भवन्ति ।
68. वसव इति शब्देन का संख्या परिलक्ष्यते ?
अष्टसंख्योपलक्षणः वसव इति शब्दः । अष्ट वसुत्वात् ।
69. अग्निष्टोमयागे कति ऋत्विजः भवन्ति ?
षोडश ऋत्विजः भवन्ति ।
70. सोमयागे ऋत्विजां वर्गाः कति भवन्ति ?
चत्वारः वर्गाः भवन्ति । एकस्मिन् वर्गे चत्वारः ऋत्विजः भवन्ति ।
71. चतुर्दशविद्यास्थानानि कानि सन्ति ?
पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्राङ्गमिश्रिताः ।
वेदाः स्थानानि विद्यानां धर्मस्य च चतुर्दश ॥
72. जैमिनिसूत्रे कति अध्यायाः सन्ति ?
द्वादश अध्यायाः सन्ति ।
73. विधिविवेक इति मीमांसाग्रन्थस्य प्रणेता कः ?
श्रीमण्डनमिश्रः विधिविवेकग्रन्थस्य प्रणेता अस्ति ।
74. अर्थसङ्ग्रहस्य कर्ता कः ?
आचार्यलौगाक्षिभास्करः ।
75. अपूर्व इत्युक्ते किम् ?
अपूर्वो नाम - यागादिजन्यः स्वर्गदिजनकः कश्चन गुणविशेषः ।